Kiss Mihály: A háború és a munkásmozgalom.

Bizonyára igen korai lenne még prognózist felállítani és jóslásokba bocsátkozni arra vonatkozólag, hogy a háború után hogyan fognak a belpolitikai viszonyok alakulni az egyes országokban. Függ ez mindenekelőtt a háború kimenetelétől, azoktól az új gazdasági és társadalmi kombinációktól és erőviszonyoktól, amelyek a háború után létre fognak jönni, attól a sok előre ki nem számítható és pontosan fel nem becsülhető hatóerőtől, amely a változott körülmények behatása alatt, működésbe fog lépni. De egy hatása a háborúnak máris kézzelfoghatóan érvényesült és az események továbbfolyása során nlar el nem homályosodhatik és ez a munkásosztály magatartása, lelkes, határozott és egyértelmű résztvétela haza védelmében. Ez a jelenség egyenlő intenzitással mutatkozik a középeurópai és a nyugati entente hatalmak országaiban, amelyek valamennyien abban a meggyőződésben vették fel a küzdelmet, hogy ők a megtámadottak és amelyek népe ennélfogva pszihológiai szempontból mindenütt védő hadjáratot folytat. A munkásmozgalmak ellenségeitől terjesztett azon legenda, amely a progresszív munkásmozgalom nemes kultúrszempontokból vezetett nemzetköziségéből a munkásosztály destruktív hazaellenességére vont következtetéseket, a közelmúlt borzalmasan nagyszerű eseményeinek világánál magától összeomlott. Nem lehet kétség a tekintetben, hogy a mostani szomorú időknek ez a szép tanulsága nem maradhat nagyjelentőségű befolyás nélkül a jövő belpolitikai kérdéseinek és feladatainak kialakulására, különösen a munkásosztály szociális és politikai követelései tekintetében.

A szocializmus eszméi kétségkívül a németországi munkástömegeket hatották át a legintenzívebben. E tekintetben elég, ha arra utalunk, hogy az Egyesült Államokban, Angliában, Franciaországban, Olaszországban együttvéve nem esett annyi sza-

vazat a szocialista képviselőjelöltekre, mint Németországban, az utolsó országgyűlési képviselő-választáson. De nemcsak a követői számát tekintve, hanem szervezettség és teoretikus felkészültség szempontjából is a német szocialista párt a világ vezető szocialista pártja. A munkásosztály magatartásának egy országra nézve sem volt tehát akkora jelentősége, mint Németország szempontjából.

Amidőn a háború veszedelme komolylyá vált, a németországi kormánykörök tekintete aggódva fordult a német munkásosztály felé. Vájjon nem fog-e ez vészteljes bonyodalmakat előidézni? E kételkedések azonban nem bizonyultak jogosaknak. A hazának megtámadtatás esetében való védelme tárgyában már a háború előtti időkben számos komoly szocialista-nyilatkozat történt. Maga Wilhelm Liebknecht, aki 1870-ben a hadihitel megszavazásához való hozzájárulását megtagadta, még a Bismarck-féle kivételes törvény idejében (1888. november 28-án) is a következő nyilatkozatot tette:

«Ha Franciaország megtámad bennünket, akkor egyetlen párt sem lesz Németországban, amelyre számíthatna és akkor Németország szociáldemokratáinak kötelessége lesz, hogy az utolsó szál emberig a támadó, ellen vonuljanak.

Az 1890. december, 3-iki költségvetési, vita alkalmával *Auer* megerősítette ezt az álláspontot:

«Gyakran kijelentettük már és én is kijelenthetem, hogy mi készek vagyunk a hazával szemben ugyanazokat a kötelességeket teljesíteni, mint minden más polgár.

A legismertebb azonban; *Bebel*-nek 1904. március 7-én tartott híres beszédében tett kijelentése:

«Uraim! A jövőben önök nem viselhetnek diadalmas háborút mi nélkülünk. Ha győznek, velünk győznek és nem ellenünk; a mi segítségünk nélkül nem boldogulhatnak. Még tovább megyek: mi vagyunk a legerősebben érdekelve, ha háborúba keveredünk. Felteszem, hogy a német politikát oly gondosan vezetik, hogy az nem ad okot háború előidézésére, de ha a háború egy (Németország ellen irányuló) támadó háború lenne, egy háború, amelyben Németország léte forog kockán, akkor az utolsó emberig, még a legöregebbek is készek közöttünk arra, hogy puskát vegyenek a vállukra és védjék a német földet, nem az önök kedvéért, hanem a magunk kedvéért, még akár önök ellenére is. Mi élünk és küzdünk ezen a földön, hogy e hazát, amely ép úgy, sőt még inkább a mi hazánk, mint az önök hazája, olyanná alakítsuk, hogy öröm legyen abban élni, még az utolsó emberünknek is.»

Bebel e kijelentését több ízben megismételte. Jóllehet mindezek a nyilatkozatok ismeretesek voltak a nyilvánosság előtt, a kételyeket még sem tudták eloszlatni. E tekintetben a hiba azonban nem a szocialistákat terheli, akik, amint a fenti idézetekből látszik, számos ízben félre nem érthetően juttatták kifejezésre az álláspontjukat, hanem azokat a reakciós, konzervatív és kapitalista köröket, amelyek a szocialista mozgalmat a «hazátlan» jelzővel igyekeztek diszkreditálni. Ezek a körök a munkásosztály politikai érdekképviseleteinek kivételes elbánásban való részesítését a munkásság «nemzetellenes» magatartására és törekvéseire való hivatkozással szokták igazolni. Ez a gyakorlat azonban nemcsak a munkásosztály politikai elszigetelését vonta maga után, hanem tagadhatatlanul befolyást gyakorolt magának a munkásosztálynak a politikai gondolkozására is. Addig ismételgették, hogy nemzetellenes, amíg a nemzeti függetlenség kérdései iránt bizonyos közönyösséget kezdett érezni és a nemzet érdekeit elsősorban az uralkodó osztályok érdekeinek tekintette. Az uralkodó osztályok ezen bűnös és esztelen taktikájának a rovására irható, ha a német munkásmozgalomban a gyűlölködő, inkább kapitalistaellenes, mint munkásbarát elem mindinkább tért hódított. Csoda-e, hogy amidőn a szakszervezeteket mindenféle sikanériával zaklatták, a szocialistákat kizárták a közigazgatási hatóságokból, a munkásság parlamenti képviselőit durva támadásokban részesítették, a munkásság politikai egyenjogúsítása elől elzárkóztak és kérlelhetetlenül üldözték azokat, akik a militarizmus kinövéseit bírálat tárgyává merték tenni – mindezekkel csak az extrém irányzatok részére készítették elő a talajt.

De amidőn a nagy konfliktus kitört, a munkásság egy pillanatig sem habozott és félretette minden jogos elkeseredését. A munkástömegek páratlan kötelességtudással és lelkesedéssel siettek a haza védelmére. És a munkásságnak ez az állásfoglalása nem előzetes megbeszélések, pártgyűlések és parlamenti tekintélyek nyilatkozatainak az eredménye volt, hanem a tömeglélekből fakadt. Az elhatározás nem a vezérektől, hanem a tömegtől eredt.

Hiba lenne természetesen ebből azt a következtetést venni, hogy a munkásság akarta a háborút és a soviniszta hurrapatriotizmus szolgálatába kívánt szegődni. Mindenesetre nehéz pontosan megállapítani, hogy hogyan áll a szocialista munkás a hazával szemben. A kérdésre nem is lehet egységes és általános érvényű feleletet adni. Annyi azonban bizonyos, hogy az államellenes dogmát legerősebben a francia munkásmozgalom kép-

viselte levonva ennek végső konzekvenciáit: az antiparlamentarizmust és antipatriotizmust is. És a háború kitörésekor úgy a marxisták, mint a szindikalisták habozás nélkül az állam mellé álltak. Bizonyára más lett volna az állásfoglalásuk egy gyarmati háború, teszem egy marokkói kaland esetében, mint ahogy a német munkásság állásfoglalása is más volt a kínai expedíció, vagy a herreróellenes háború alkalmával. Honnan e különbség? Onnan, hogy a mostani világháborúban az állam léte forog kockán. És az állam nemcsak a hivatalnoksereget, bíróságot, katonai hatalmat stb. jelenti, hanem az iskolaügyet, valamint a gazdasági életnek azon nagyszerűen szövevényes gépezetét is, amelyhez a munkás is tartozik.

A németországi munkásság hazafias állásfoglalásának mélyenfekvő okai vannak. A mai munkásosztály kedvezőbb viszonyok között él, mint az előző korszakban. Gazdasági testületei: a szakszervezetek és szövetkezetek a német ipar fellendülésének kedvező befolyása, alatt meg tudták javítani a széles néprétegek anyagi helyzetét. A munkásjog mindegyre tökéletesebben kiépül. A munkás-szervezetek a heves támadások dacára mindjobban be tudtak nyomulni a közéletbe. A közigazgatási és kormányhatóságok szükségét látják, hogy velük számoljanak, tárgyaljanak és dolgozzanak. A munkásszervezetek pénztáraiban jelentékeny tőkék gyűltek össze. A munkásosztály politikai befolyása nőttön-nő. Sajtója és szervezetei diadalt diadal után aratnak. A munkásság képviselői benyomulnak a parlamentekbe, a községi igazgatás testületeibe, a jogszolgáltatás szervezeteibe és a szociálpolitikai hatóságokba és testületekbe. Ilyen körülmények között a munkásságnak az államegészhez való viszonya nem maradhatott érintetlen. Ezek a nagy horderejű változások szolgáltatták egy a munkásságban kialakuló új állampolgári érzés alapjait.

A bérmunkásság politikai és szellemi irányában beállott ezen nagyfontosságú változások azonban nem kizárólag a politikai előrenyomulás eredményei. Hasonló irányban nem kevésbé határozottan és talán még intenzívebben hatottak a szakszervezeti mozgalom eredményei és tapasztalatai, amelyek megmutatták, hogy az ipar virágzása a szakszervezeti sikerek egyik legfontosabb előfeltétele. Nevezetesen a németországi szakszervezetek által elért anyagi eredmények előidézésében igen nagy szerepe volt Németország páratlanul intenzív ipari fellendülésének. Igaz ugyan, hogy a haszon oroszlánrésze a kapitalistáknak jutott, de a munkásságnak is maradt belőle annyi, amennyi helyzetének nem egészen lényegtelen javulását volt képes előidézni.

Bizonyos, hogy a bérharcok hevesek voltak és a gazdasági érdekellentétek nem egy esetben kiegyenlíthetetleneknek bizonyultak, de a küzdelem felett állt valami, ami mindkét küzdő fél, a proletárság és a burzsoázia szempontjából egyaránt fontos volt: t. i., hogy az ipari fellendülés tovább tartson. A munkásság egyre szélesbedő gazdasági látóköre megkönnyítette ezen összefüggés helyes értékelését.

A német munkásosztálynak volt tehát mit vesztenie és amidőn fegyvert ragadott, tudatában volt annak, hogy miért küzd és mije forog kockán. Ezért tudta a lélektelen orosz kolosszus ellentállását összetörni.